

Van esély egy jobb világra?

A **SZEGEDI KORTÁRS BALETT** új bemutatója, az **ABSZURDIA** a tánc eszközeivel idéz fel egy furcsa törvények mozgatta világot, az ebben kifejlődő emberi és hatalmi játszmákat, a kapcsolatok torzulásait, egyáltalán az emberi lét kilátásait. **JURONICS TAMÁS** előadásáról **VAZSÓ VERA** ír.

TÁNC, ZENE, LÁTVÁNY

Az *Abszurdia* lazán egymáshoz fűzött jelenetek sorozatából áll. Egy „képzelt ország” életéből elevenednek meg benne jelenetek, de nem bontakozik ki belőle összefüggő történet, alig ismerhetők fel benne egyedi figurák. A tematikusan egymáshoz kapcsolódó etűdökben nem önmagáért fontos a mozgás, inkább a megjelenített élmények, a belőlük kibontakozó gondolatok kifejezőeszközeként.

Az előadás készítése közben elsősorban az foglalkoztathatta Juronics Tamást és társulatát, hogy miképp torzult el az a valóság, amelyben élünk. Annak az okait, mozgatórugóit keresték, hogy válhattak abszurdá azok a viszonyok, amelyek létünket meghatározzák. A saját mindennapi élményeikről próbáltak beszélni, ezt emelték az általánosság, illetve a szimbolikusság szintjére. De mindezt a tánc, a mozgás nyelvén, érzéki, személyes tapasztalatként képesek közvetíteni.

Az *Abszurdia* valójában kollektív alkotás (ahogy ezt Juronics Tamás is elmondta), a táncosok is tevékenyen részt vettek az előadás alakításában. Nemcsak a gondolataikat mondták el, hanem a jeleneteket, sőt a mozdulatokat is formálták. Az előadás többféle alkotórészből áll össze: a tánc, a mozgásjáték és a pantomim elemei egyaránt megtalálhatók benne. A koreográfiában a kifejezés ereje és egyértelműsége fontosabbnak tűnik, mint a stílusegységre való törekvés. Ennek ellenére sem hat eklektikusnak a produkció. A koherencia megteremtésében – az előadók kiváló teljesítményén túl – kiemelkedő szerepe van a nagyszerű zenének és a kifejező látványvilágnak.

Mindvégig Alfred Schnittke (1934–1998) zenéje szól, amely változatossága, sokfélesége ellenére is egységes hangulatot áraszt. Az orosz zeneszerző művei közül Juronics Tamás elsősorban egy Gogol-művek nyomán írt balettenét és a *Clowns und Kinder* című filmhez készített muzsikát használta. Az utóbbi azt is jelzi, hogy Schnittke szerzeményei sok szempontból a cirkusz világát idézik meg, de felsejlenek bennük a filmburleszk hangulatai is, és felismerhetők benne különféle zenei stílusok reminiscenciái is. Sokszor csúfondárosnak, játékosnak hat a muzsika, máskor meg

áradóvá vagy érzelmessé válik. De mindvégig áthatja egyfajta pimasz ironia, amely még a legszebb részletekhez is idézőjeleket illeszt, de a legjátékosabb részeknek is ad valamiféle drámaiságot. A zene dinamikai változatossága erős alapot teremt ahhoz, hogy előhívja a táncosok energiáit, és felszabadítsa a bennük lévő játékoságot. Összességében Schnittke muzsikája kiváló matériát teremt

A szétválasztott pár *Foto:* Tarnavölgyi Zoltán

egy táncszínházi előadáshoz – különösen azért, mert maga a koreográfia is hasonló groteszk hatásokra tör, mint a zene.

Magyar táncszínpadokon ritka az olyan erős látványvilág, mint amit az *Abszurdia* alkotói teremtenek. Legerősebben a szereplők maszkjai hatnak. Furcsa, különös lények, csupa kopaszra maszkírozott alak jelenik meg a színen, fehérre festett fejükön néhány hasonlóképp meghúzott markáns fekete vonal rajzolja ki az arcvonásokat. De nemcsak ez teszi őket szinte egyformává, hanem az is, hogy mindannyian ugyanolyan fekete öltönyt és a fehér ingre kötött fekete nyakkendőt viselnek (az apró változtatások fontos elmozdulásokat jeleznek majd az előadásban) – még a férfiakat és a nőket sem igen lehet megkülönböztetni. Megannyi groteszk lényt, furcsa bohócot látunk, Abszurdia lakói mégis nekiveselkedett energiákkal vetik bele magukat a különféle helyzetekbe. Így minden szituáció egyszerre tűnik komolynak és komikusnak, a bohócfigurák óhatatlanul is mulatságossá színezik át a helyzeteket, miközben a létezésük mögött folyamatosan ott kísért a fájdalom, sőt a tragédia is.

Az előadás egyszerű, de változatosan használható díszletben zajlik. A színpadot oldalról és hátulról azonos nagyságú négyzetlapok határolják. De ennek a falnak elforgathatók a lapjai, így ajtóként is funkcionálhatnak. Mindez gyors váltásokat eredményez:

könnyedén érkeznek a térbe vagy tűnnek el onnan a szereplők, megteremtve így a szituációk változásának, illetve a jelenetek át-tűnésének lehetőségét.

Az előadás bizonyos pontján – afféle dimenzióváltásként – még meg is emelkednek a falat alkotó lapok, ekkor úgy hat a díszlet, mintha a magasból néznénk le a színpadra. A különböző jelenetekben – az adott etűd hangulatához illően – más és más színűre festi a világítás a játékeret határoló falakat. Ezen szaggatott csík fut végig, amely úgy hat, mintha egy világváros sziluettjét rajzolná ki.

A nagyszerű zene, a markáns hatásokra törő látvány és a változatosan alakuló koreográfia együttesen beszél arról, hogy milyen is Abszurdiaiban létezni. Történet helyett azok az állapotok, helyzetek bontakoznak ki az előadásból, amelyek alakítják az itt lakók életét. A meghatározó történések követésével a sorsukat, életlehetőségeiket érthetjük meg – az Abszurdiaiban való létezés természetét.

ABSZURDIA HONFOGLALÓI

Az előadás nyitánya olyan, mint egy cirkuszi bevonulás. Harsány, figyelemfelhívó, dinamikus zenére érkeznek a szereplők. Mintha lovagolnának, úgy suhannak át a színpadon, közben olyan mozdulatokat tesznek, mintha előre-hátra nyilaznának. Ez a cirkuszi mars egyben sajátos honfoglalás is: Abszurdia lakói meghódítják a földet, ahol élni fognak. Aztán egyesülnek a különféle csoportok, és közös üggetéssel vonulnak tovább. Majd egyszerre szállnak le képzelt lovaikról, és a mozdulataik rögtön menetelésbe váltanak.

A mélyen megszólaló rézfúvósok nyomán groteszkre váltó zene a mozgást is szaggatottá formálja. Abszurdia honfoglalói most nem egyszerre mozognak, de ugyanazokat a mozdulatokat végzik, csak egymástól elcsúsztatva, eltérő ritmusban: összefont kézzel kihívóan megállnak, hátra majd előre hajolnak, széles gesztusaikkal a fejüket fogják, a vállukat söprik, kidomborítják a feneküket, a levegőbe ugrálgatnak. Mindebből fölényesség, pökhendiség, gögő árad. Ahogyan a közös vonulásukból is, amikor is az egyik oldalsó falhoz érkeznek, ahol – mintha a falon túli ellenséget céloznák – fenyegetőző, átkozódó mozdulatokat tesznek.

Aztán az újabb rövid vonulás után ismét ide-oda hajló, értetlenkedő, a karlendítésekkel átkozódó, elképedve magyarázó mozdulatok következnek. Ezek egyazon pózban végződnek: hátra domborított fenékekkel mindannyian előre hajolnak, és kiöltik a nyelvüket. Ez a gúnyos gesztus ismét pökhendi közös vonulásba fordul. Majd visszatér az előadást indító zene, és ismét a lovaglást látjuk, amelybe belevegyülnek az eddig megismert fenyegetőző, átkozódó mozdulatok is. Végül Abszurdia honfoglalói egy diadalmasnak szánt csoportképbe érkeznek. De ez az egység, amit ez a kép sugall, csak addig tart, amíg feltételezhető a külső ellenség fenyegetése.

Csúfondáros zenei akkordok vezetnek be az előadás következő részét, amely az eddig homogénnek tűnő csoport belső viszonyait mutatja. A fehér fejű, fekete ruhájú szereplők most egyenként fedezik fel a másik embert: grimasszá torzul az arckifejezésük, rémülten elhajolnak a másiktól, gyanakodva, utálkozva figyelik egy-

mást. Amennyire csak tudnak, olyan messzire hajolnak a másiktól, még a kezükkel is eltartják egymást. Pedig nemrég még közös diadalmas csoportot alkottak.

Amikor zaklatottá válik a zene, tumultuózus jelenetek következnek. Az összetömörült csoport tagjai taszigálják, lökdösik egymást, durván ki is löknek maguk közül néhány figurát, akik négykézláb mászva próbálnak visszakapaszkodni a „közösségbe”.

Mindez nemcsak védtelenné, hanem nevetségessé is teszi a csoportot. Mert miközben – mintha valami égi kapaszkodót keresnének – a magasba nyúlnak a karjaik, pici piros labdák – mint megannyi bohócorr – hullanak rájuk. Ekkor sejtelmesre vált a zene, kékes fénybe fordul a világítás, lelassulnak maguk a mozdulatok is. Mintha egy álmod látnánk. Óvatos, hullámzó mozdulatokkal szedik össze a szereplők a labdákat, ámulva tartják a kezükben, magasba emelik őket.

Talán az elmulasztott önmagukra ismerés, az esendőség bevallásának pillanata ez. Úgy hat az így kialakuló színpadi kép, mintha megannyi szélben hajladozó fát látnánk, amelynek gyümölcsei a piros bohócorrok. De amikor hirtelen, egyszerre az ég felé nyújtják a kezüket valamennyien, kihullanak belőlük a piros labdák.

HIÁBAVALÓVÁ TETT ÉLETEK

Az Abszurdia lakóinak ellentmondásos természetét bemutató közös tánc után ellenpontként egy kettős következik.

Schnittke zenéje is melodikusra, némileg érzelmesre vált, a tánc is a romantikus balettet idézi. De ahogy a muzsikában is érződ-

nek az idézőjelek, a mozgást is sajátos irónia hatja át: némileg elrajzoltak, túlzóak a mozdulatok, a pózok. A forgásokat, az emeléseket pedig játékoság színezi át (például biciklizik a levegőben a partner által megemelt szereplő, a másik a lábánál fogva húzza magához a földön fekvő partnerét, majd a földön forgatja). De összességében mégis csak azt közvetíti a kettős, amit a romantikus balettek hasonló jelenetei: lassan egymásra talál két lény, akit tán az Isten is egymásnak teremtett. (Bár furcsán tekerőzödek azok a hajlékony mozgások, ahogy végül ez az egymásra találás megtörténik).

De Abszurdában nem nézik jó szemmel az ilyesmit. Bemasíroznak a többiek, akiktől csak annyiban különbözik a táncoló pár, hogy rajtuk nincs fekete zakó. Egyénekként ennyiben válnak ki a közösségből, amelynek kíméletlen tagjai körbefogják őket, és sietős lépteikkel szétválasztják a párost. Mintha ellentmondást nem tűrő hivatalnokok őriznék a fennálló rendet, amelyen az érzelmek sem üthetnek semmiféle rést.

A jelenet folytatásából is ez derül ki. Groteszkre vált a zene, és a korábbi kettős groteszkké torzult táncvá válik: a pár egymás felé induló, nyújtózó mozdulatait a többiek közrefogják, saját mozdulataikkal kísérik, de valójában akadályozzák: mintha számtalan indázó kar tenné lehetetlenné, hogy valóban létrejöjjön a pár egymásra találása. Majd valóságosan is visszahúzzák az egymás felé induló mozdulatokat, elválasztják a pár két tagját, és durván középre lökik őket.

Amikor a két fehér inges egymást segítve feláll, összeölelkezik, akkor újabb dühödt masírozással választja szét őket a fekete ruhás többség. Egyiküket egyszerűen felemelik, elviszik a másik

Cigarettaszünet *Fotó: Tarnavölgyi Zoltán*

A királyság születése

közleléből, az hiába nyúl utána, már nem érheti el. És amikor újból egymáshoz érnek, akkor a másikat ragadják el, a társát pedig egyszerűen félrelökik. Többször is fizikailag akadályozzák meg, hogy újból egymáshoz érjenek. Fájdalmasan groteszk kép az, amikor az egymásba kapaszkodó két fehér ingest a beléjük csimpaszkodó, az őket egymástól szétválasztani akaró fekete öltönyösök forgatják körbe-körbe. A földre zuhanva, meggyötörve már mindkettejük számára elérhetetlenül távolinak tűnik a másik.

Ekkor zaklatottra vált a zene, és Abszurdia fekete öltönyös lakói közepén dühödt táncba kezdenek. A csoport által szétválasztott pár két tagja külön-külön vergődik. Ott érzik maguk között a többiek akadályozó erejét, még akkor is, amikor ismét egymáshoz találhatnak. És amikor kézen fogva ismét elől állnak, akkor is ide-oda rángatják őket a többiek. Hol az egyiket, hol a másikat emelik meg, húzzák távolabbra, hogy még véletlenül se tűnjön úgy, hogy van esély arra, hogy egymásra találhassanak. A zaklatott, energikus jelenet végén egymáshoz lökik a pár két tagját, de az addigi küzdelemben már elemésztdött minden energiájuk: tétován, erejük fogyottan állnak egymással szemben.

Ekkor fájdalmasan ironikus zene szólal meg, amelyre rövid pantomim jelenet következik. A mozdulatok a pár egy napját mesélik el a reggeli ébredéstől a fogmosáson és tisztálkodáson át a munkába indulásig, majd a hazaérkezésig és az esti lefekvésig. Az egymás mellett, szimmetrikusan végzett mozdulatok azt is jelzik, hogy így telik el nemcsak egy nap, hanem így múlik el egy egész élet: hiábavalóan és értelmetlenül. Végül két meggörnyedt öregember búcsúzik egymástól. Bármilyen erőfeszítéseket is tettek a közös életért, nem volt esélyük egy jobb világra.

A RENDET ŐRZŐ TÖBBSÉG

A következő jelenet középpontjában hasonlóképp a közösségből kiváló figura áll. Zakó nélkül, oldalról lép be a térbe, az eget kémleli, ahol a magasban egy fa sejthető. Fémszerűen tekerődő ágai, luftballonok alkotta koronája alulról is jól látható. Efelé vágyódik, a magasba szeretne jutni a fehér inges. Hamarosan egy létrát is hoz magával, hogy felkapaszkodjon. Burleszkszerű mozgása ekkor lendületes táncsal kapcsolódik össze, amelyet a túlságosan is széles mozdulatok, illetve váratlan esések ironizálnak.

A varázslás kezdete *Fotó: Tarnavölgyi Zoltán*

De amikor e hosszas, mosolygós nekikészülés után végre rászánja magát, hogy odalépjen a létrához és elinduljon felfelé, akkor ismét megjelenik a színen a sötét ruhás többség. Először csak kikerekedett szemmel figyelik a fehér ingest, majd lassan masírozásba kezdenek. És aki a közelébe kerül, az egyszerűen ellöki a létra felé induló alakot. Az először meglepődik ezen, majd újabb nekikészülés után újból próbálkozik. De most sem érhet a létrához, s ez kétszer-háromszor megismétlődik. Aztán a következő kísérleténél két sötét alak egyszerűen elviszi előle a létrát. Újabb táncos nekikészülés, majd újabb elszánás után az oldalra állított létra felé indulna, de a többiek most is könnyedén elemelik előle. Néhányszor ez is megismétlődik. A rendet őrző fekete ruhás többség most is tökéletesen működik. Úgy tűnik, hogy Abszurdiaiban senki nem vágyhat többre, másra, magasabbra. Az itteni közegből nincs esélye senkinek kiemelkedni.

És amikor a fehér inges kezdi erejét veszteni, lelassul a zene is, és ismét álomszerűvé válik a világítás. Ekkor ott állnak egy kupacban a fekete ruhások, maguk tartják a létrát. De amikor a felkínált lehetőséggel élve felmászik rá a fehér inges, csúfondárosra vált a zene, és kiderül: csapdába csalták őt a többiek. Eldöntik a létrát, és először körbehordozzák rajta a „deviánst”, majd durvább „leckéztetést” következik, a lábánál fogva lógatják a létrára, majd végig is cibálják a földön. És amikor menekülne, felé döfnek a létrával. A fehér inges fenn is akad a létra végén, és amikor ezt kiegyenesítik, ott lóg a tetején a magasban (igaz, ekkor majdnem eléri a fenn függő fa gyökereit), végül innen a magasból a mélybe hullik.

A megalázott és meggyötört fehér inges lassan eszmél. A többiek – mint akik elvégezték a dolgukat – oldalra állítják a létrát, és kimennek a térből. Lehajtott fejjel kifelé indulna a fehér inges is. De amikor váratlanul beszalad egy másik „devinás”, aki szintén elindulna a magasba, tudja már, mi a dolga a világban: ő maga löki el az újonnan jöttet a létrától.

BELSŐ MEGOSZTOTSÁGBÓL KIRÁLYSÁG

Egy következő jelenetben Abszurdia lakói ismét két csoportban vonulnak be a színre, és gyanakodva figyelik egymást, ahogy járnak, lépdelnek, forognak. A két csoport tagjai kihívóan, számon kérően hajolnak egymás felé. De ekkor váratlan dolog történik: a magasból egy lufira kötött korona ereszkedik alá.

Ez láthatóan megzavar mindenkit. Óvatosan arrébb lépnek, majd a két csoport tagjai két sarokba gyűlve izgatottan tárgyalják az eshetőségeket. Aztán elindulnak a korona felé: néhányan négykézláb másznak, a többiek rájuk hajolva haladnak velük. És amikor a koronához érnek, nyújtják a kezüket felé, de a mozdulatukkal el is lökik a másik csoport tagjai elől a koronát. Így az egymással versenyre kelő vágy állít akadályt mindannyiuk elé. Dühödt, mégis mulatságos huzakodás kezdődik a korona körül. Végül elszántan, számon kérően áll egymással szembe a két csoport, kiemelve maguk közül egy-egy tagjukat.

A küzdelem sajátos hivalkodó tánccá változik: a két csoport tagjai előbb elkülönülve, majd egymás közt elvegyülve bizonygatják a mozdulataikkal kivagyiságukat. Lépéseikben, forgásaikban, hajlásaikban óvatosság, fölényeskedés, alakoskodás, gyanakvás keveredik. Próbálják becserkészni a másikat, miközben el is akarják rettenteni. Eközben persze megkülönböztethetetlené válik, hogy ki hová is tartozik, hisz látszatra mindenki egyforma.

Ezután az azonos öltözetű alakok mégis két különálló csoportba rendeződnek: vonalba állnak egymással szemben, közelednek és távolodnak egymástól, majd lendületet vesznek, pörögnek-forognak, ellépnek és hajladoznak. Végül fenyegetően megállnak egymással szemben, megfeszülnek és elernyednek, előre hajolnak, majd visszahanyatlanak. A sajátos küzdelem végén az egymással szemben állók a másik vállát fogva lökik el egymást, így mindannyian a földre kerülnek.

Ezután ismét két csoportba rendeződnek, és a korábbi hivalkodó tánc folytatásába fenyegetések, átkozódások keverednek. Ezután fizikai inzultusokra is sor kerül: rugdosásokra, rángatózásra, egymás tépésére. Aztán mintegy varázsütésre meglátják a koronát, amiért ismét örült hajsza kezdődik. Ennek a végén mindenki a földre kerül. Csak egyetlen alak marad állva, aki semmiben nem különbözik a többiektől, se nem jobb, se nem rosszabb másoknál. Csak a véletlen hozza abba a helyzetbe, hogy hitetlenkedő gesztusok közepette lassan becserkészheti s végül a kezébe veheti a koronát.

UDVARONCOK ÉS ALATTVALÓK

Ekkor vigyorogva köré gyűlnek a saját csoportjának tagjai, míg a másik csoportba tartozók óvatosan a sarokba hózódnak. A győztesek hivalkodó táncba kezdenek. Végül csak a bohóc módjára vigyorgó „király” marad a színen. Játsszani kezd a lufival, amelyen a korona érkezett a magasból. Magabiztosan elengedi a zsinagét, majd ügyesen elkapja, incselkedik a léggömbbel. Egyszer-kétszer megismétli az előbbi „mutatványt”, de harmadszorra mégiscsak elszáll a lufi, hiába kapaszkodik a zsinaga után. Ekkor veszi észre az oldalt álló létrát, nagy nehezen a fa alá húzza, hogy a lufi után másszon...

De ekkor különös alakok rontanak a színpadra. Mintha Abszurdia újabb kasztja jelenne meg (teremtődne meg), amelynek tagjait sajátos maszkjuk különbözteti meg a többiektől: fehérre festett fejükön fekete keretes szemüveget hordanak, amely különös, bumfordi orral van egybeépítve, alatta pedig fekete bajusz fityeg. Ezek a szemüveges alakok a megszólaló gyors ritmusú cirkuszi zenére groteszk táncba kezdenek: oldalra mutatnak, a magasba nyúlnak, de nemcsak erre-arra hadonásznak a karjaikkal, hanem a lendülettől előre-hátra hajlanak, körbefordulnak a saját tengelyük körül. Mintha irányokat keresgetnének, mutogatnának, de csak merő zűrzavar alakul ki az erőfeszítéseik nyomán.

A létrán álló „király” többször is kiküldi őket a térből, hogy hadd folytathassa kapaszkodását a magasba. De mindig visszatérnek, folytatják táncukat. Majd kérdően a létrán álló koronás főre tekintenek, aki ismét elküldi őket. Ám a hűséges, iránymutatást váró udvaroncok újból és újból visszatérnek. És mindig nagyobb a zavaruk, az értetlenkedésük. Ezt leplezendő még lendületesebb, magabiztosabb táncba kezdenek, mintha saját fontosságukat próbálnák bizonygatni. De amikor végül elhallgat a zene, csak tétova, mulatságos toporgás lesz a táncukból. Ebből a zavarból menekülnek ki, amikor hűséges alattvalókként a létra köré, király lábaihoz gyűlnek.

Ekkor újabb „deviáns”, zakó nélküli fehér inges érkezik a színpadra. Mintegy segítségkérően a király felé nyúl, de azonnal lemondóan legyint. A felhangzó szomorú gordonkaszóra fájdalmas táncba kezd. Amennyire érzelmesnek (és ezért némiképp ironikusnak) hat a zene, éppannyi túlzás van a mozdulatokban is. Összességében azonban mégis egy fájdalommal teli emberi állapot rajzolódik ki belőle, amelyből a tehetetlenséget és a kiszolgáltatottságot érezni ki.

A királyt feszélyezi a látvány, és a lépcsőfokokon leereszkedve elindul kifelé. Gögös, pökhendi elvonulását nyugtatgató gesztu-

sokkal kísérik az udvaroncok. A fehér inges egy piros almát vesz elő a zsebéből. Egy darabig fontolgatja, hogy megdobja-e vele a királyt, de aztán inkább beleharap a gyümölcsbe.

MINDENKINEK A MAGA BIRODALMA?

Kis szünet után egy fekete öltönyös lépdel a színpadra. Egy széket hoz magával és lerakja. A mozdulatai ismét pantomimszerűek, azt jelzik, mintha egy autóba szállna be. A megszólaló szaggatott zenére dinamikus mozdulatokat végez. Akárcsak hamarosan érkező társa, aki hasonlóképpen hozza a széket, ugyanúgy lerakja, majd ő is úgy tesz, mint aki egy autóba száll be. Nemsokára hasonlóképp kapcsolódik be a mozgássorba egy harmadik figura is.

Az eleinte ülve végzett, szinkronban zajló mozgások elszánt küzdelemre utalnak. Nemcsak az utakon zajló „harcra”, hanem a munkahelyek világára is: a könyöklésre, helyezkedésre. Egy idő után felállva is folytatják dinamikus táncukat a figurák, akiket a másik legyőzésének vágya és az előbbre jutás igénye mozgat. Mindebben ironikus pauzákat iktat az, hogy a szereplők a rivaldához lépdelnek, mintha cigarettaszünetet tartanának, majd néhány slukk után a színpad előterébe dobálják csikkjeiket.

Közben egyre többen lesznek a táncolók, előbb újabb három figura csatlakozik, később másik kettő. Egyre elszántabbnak tűnik a mozgássor, amelyet visszatérő cigarettaszünetek tagolnak. A dühödtt rivalizálást érzékeltető dinamikus mozdulatok átrendezik a székeket is, amelyek most már egy sorban állnak. És amikor újabb hat szereplő tódul a színpadra, hogy csatlakozzon a tánchoz, megszűnik a korábbi szimmetrikus mozgás, és lassan káoszba fordul a látvány. Végül középre hajigálják a figurák a székeiket, és egy újabb cigarettaszünet után egyszerűen elvonulnak.

Ekkor egy újabb deviáns, pontosabban egy alávetett alak érkezik a színre: egy fehér inges takarító. Elégtelenül konstatálja az előtérben látható csikkhalmot, majd kényszeredetten kezdi összekotorni őket. De teljesen felvillanyozódik, amikor meglátja a középen álló székhalmot. Odaszalad hozzá, és egyenként az előtérbe kezdi hordani a székeket. Úgy tűnik, határozott terve van: egy széles alapozású torony építésébe kezd. Ekkor megérkezik egy fekete öltönyös, aki előbb érdeklődve, majd értetlenkedve figyel, hogy mit művel a fehér inges. Aztán kedve támad, hogy maga is építsen valamit, így elkezd leszedni a másik építményéről a székeket, hogy a maga tornyát építse meg, amely különbözik a másiktól: ő egyesével rakja egymásra a székeket. Eközben a fehér inges próbálja visszaszerezni az elcsent székeket, hogy folytathassa a maga tornyát. Közben megjelenik a színen egy harmadik figura is. Ez a fekete öltönyös szintén másféle építményt képzel el: ő ferdén kezdi egymásra rakni a székeket, amelyeket ő is a többiektől vesz el.

Úgy tűnik, hogy mindenki ugyanazt akarja, csak másképpen. A közös vágy nem vezet közös tervhez és együttműködéshez, inkább a másik kijátszásának vágyát hívja elő, így csak egymás kárára építhetik a maguk tornyát. Később újabb figurák érkeznek, akik eleinte csak figyelik a „küzdelmet”, de később maguk is beszállnak. Így lesz

teljes ismét a zűrzavar. Mindenki a maga koncepciója szerint építene, amiből természetszerűen nem születet semmi. Pontosabban a semmi születet meg. Ennek egyértelmű jeleként végül kiürül a színpad, és csak egyetlen oldalára döntött szék marad középén.

Végül tétova, szomorkás tánca végén ezt emeli fel a fehér inges takarító, az egyik lábára állítja a széket, és megforgatja a tengelye körül. Büszkén mutat rá: lám, hát erre is képes. (Vagy csak erre képes?) Ezzel a tornyot helyettesítő aprócska, hétköznapi mutatvánnyal ér véget az előadás első része.

A HIERARCHIA SZÜLETÉSE

A második rész elején ismét Abszurdia királyságának születéséről látunk jeleneteket. Ekkor az előtérben nyugvó korona felé indul az a bohócarcú, aki korábban már felvette, később pedig a létrán láttuk őt álldogálni. Mozdulataiban ravasz elszántság, otromba kivagyiság. De amikor nyúlna a koronáért, az könnyedén arrébb siklik. Ez egyszer-kétszer megismétlődik, miközben a bohócarcú vigyori fölénye is eltűnik. A végén már kétségbeesetten kúszik-mászik a földön a koronáért. Csak nagy nehezen sikerül magához „édesgetnie” – miközben azt játssza, hogy már nem is érdekli a hatalmi jelvény.

Aztán nagy nekikészülődéssel a saját fejébe nyomja a koronát. Hatalmas megkönnyebbülés tükröződik az arcán, amikor az ott is marad. Ekkor egy bumfordi társa érkezik a színre, aki kinézetében, öltözetében épp olyan, mint ő. Az érkező nevetve köszönti a „koronás főt”, integet neki, a kezét nyújtja felé. Úgy viselkedik, mintha egyenlő társak lennének, mintha a „koronázás” semmit nem változtatott volna meg.

De ekkor egy fekete szemüveges, nagy orrú, bajszos udvaronc ront hozzá. Megfogja a vállát, kibillenti az egyensúlyából, igyekszik átalakítani a viselkedését. Annyit el is ér nála, hogy rogyantsa be a térdét, hogy kisebbnek tűnjön, mint a „király”. Aztán újabb két udvaronc veszi kezelésbe a kézfogásra készültöt. Majd ettől a szándékától határozottan eltéríti egy harmadik. Újabb és újabb udvaroncok érkeznek, megforgatják, megtáncoltatják, papírt nyomnak a kezébe, hogy a korábbi egyszerű, közvetlen üdvözlés egyre inkább kérelmezésnek hasson. Az udvaroncok addig táncoltatják, forgatják a figurát, míg végül csak a földön kúszva kerülhet a „király” színe elé. Az ekkor lehajol hozzá, és végre kezét fog vele. De közben látszódik az arcán az elképedt grimasz: vajon mit képzel magáról ez a szerencsétlen?

A pökhendien továbbvonul a király után feláll a kérelmező szerepébe kényszerített figura, és olyan fájdalmas táncba kezd, amelyben – talán először az egész előadás alatt – nincs semmiféle ironikus túlzás vagy groteszk rájátszás. Egyszerűen arról szólnak a mozdulatok, hogy most minden súlyos, átláthatatlan, nehezen felfogható, fájdalmas lett.

A többiek már gőryedten érkeznek a színpadra. Közben megemelkedtek a háttérfalak is: mintha a fal előtti létrán álló király valóban magasabb szintről figyelné egykori társait, mostani alattvalóit, akik tétova táncba kezdenek, amelyet a bizonytalanság gör-

cse, a kiszolgáltatottság fájdalma hat át. Mintha külső fenyegetettséget élnének át, amelynek hatására próbálják magukban felfedezni az alávetettség tudatát.

Bizonytalanul az egyik sarokban gyűlnek. Szószólót keresnek maguk közül, szinte könyörögnek egymásnak, hogy valaki vállalja fel a szerepet. Végül találmra kiválasztódik az egyik figura, aki nyomban szólóba kezd, amelyben a hajlongás, engedelmesség, megalázkodás pózait gyakorolja. A többiek elégedetten helyeselnek.

Ekkor leereszkedik a létráról a király is: látja már, nincs mitől tartania. És amikor peckesen lépdelni kezd a térben, mellé penderül a szószóló, és hajlongva kíséri a koronás figura vonulását. A király megforgatja, megtáncoltatja, és amikor kétségtelessé válik az alázata és a kiszolgáltatottsága, akkor leereszkedő gesztussal fel emeli, maga mellé engedi a másikat. Néhány szinkronban végzett mozgássor után – amelyben a „szószóló” alázatossága mindvégig egyértelművé teszi a hierarchiát – még egy kitüntetést is a mellére tűz. Ezt a megjutalmazott nemcsak büszkén fogadja, de diadalmas győzelmi táncsal meg is hálálja.

Aztán a „szószóló” találmra kiválaszt a többiek közül három figurát, akik engedelmesen emelgetik, hordozzák, szinte a vállukra is emelik őt. Íme hát, meg is született az új hatalmi elit, amelynek tagjai a megszólaló gyors ütemű groteszk zenére pörgő ritmusú legényesbe kezdenek. Az udvarmesterré előlépett szószóló büszkén mutatja mindezt a királynak. Aztán a háttérben értetlenkedve figyelő többieket is rá akarja venni a táncra. De ők már elkéstek, kimaradtak a hatalmi osztozkodásból, hiába próbálják felvenni a zene ritmusát, a király már nem figyel rájuk, azoknak oszt kitüntetések, akik az imént a legényest járták. Majd elégedetten távozik az udvarmesterével.

ALÁVETETTSÉG VAGY BELSŐ SZABADSÁG?

A többiek elégedetlen, duhaj táncba egyre groteszkebbé válik, majd kaotikussá alakul. A hatalomból kitagadottak végül dühösen csapkodják, elkeseredetten verik a földet. Csak a három kiválasztott járja mögöttük a diadalmas legényest.

Miután távoztak, abbamarad a dühöngés is. A beálló csendben lassan emelkednek fel a magukra maradtak, az arcokon csalódottság, kilátástalanság, reménytelenség. A megszólaló csúfondáros keringőre egy darabig tétován állnak, aztán egyesek hajlékony, tekerődő táncba kezdenek. Ebbe lassan bekapcsolódnak a többiek is. Úgy hatnak ott középén, mint szélfúttá kóbor lelkek, akiket már csak a göröcsök tartanak össze. Akik elvesztették már az esélyüket a méltó életre. Aztán vége a zenének, valamennyien lehuppannak a földre. Ernyedten, hajlott háttal, tehetetlenül ülnek. Kiszolgáltatott bábok, akiknek véget ért a szereplésük, és már nincs szükség rájuk.

Ekkor aszimmetrikus ritmusú zene szólal meg, amire megjelennek a hatalmi elit tagjai, és – középén a királlyal – elvonulnak a többiek előtt. Hiába pökhendi, irritáló minden mozdulatuk, kikezdetlenségük teljes tudatában mindent megengedhetnek maguknak. Amikor elmennek, felpattannak a földön ülők, és fenyegető

A korona bűvölete *Foto: Tamavölgyi Zoltán*

mozdulatokat tesznek a távozók felé. Kezükből a zsebükből előhúzott piros gömbök. De mint kiderül, ezek már nem almák (így nem is lehet beléjük harapni), hanem kicsi bohócorrok. Mit tehetnének mást, magukra öltik őket, s így kezdenek táncba. A korábban látott „keringő” csúfondáros változata következik, amelyben mégis több a tartás, mint korábban. Ha nem tehetünk mást, hát kiszolgáltatott bohócként kell léteznünk – mondják az elégikus mozdulatok.

Hogy mi zajlik belül az egyes figurákban, arra a következő szövegből következtethetünk. Görnyedten érzékelik a színre egy fekete öltönyös alak, óvatosságot minden mozdulata. Mert hiába szélesek az áradó zene kiváltotta mozgások, ezek mindig ugyanabba a görnyedt tartásba térnek vissza. Mindezt a háttér falon látható árnyékban is követhetjük. De egyszer csak önálló mozgásba kezd az árnyék. A mozdulatai szabadabbak, dinamikusabbak. Mindezt tétova rettegéssel figyel a fekete ruhás alak, gesztusaival meg is próbálja elhessegetni a lázadó árnyéket.

Vált a fény, és újból az előtérben álló görnyedt alak kimódolt, óvatosságot táncát látjuk. De a belső lázadás elkerülhetetlen, hisz az újabb fényváltásra megháromszorozódik az árnyék, akik még virgoncabb táncba kezdenek. Elég! – mondja a görnyedt fekete ruhás mozdulata, és belső „démonait” újból elűzve visszahelyezkedik az alattvalók engedelmes, megadó pózába. De a belső szabadság tudata erősebb, hisz újból megelevenedik az árnyék, és most ő űzi el az óvatosságot fekete ruhás alakot.

A „VARÁZSLATOK” VÉGE

A következő jelenetre vörös fényre vált a színpad. Sejtelmes, vészjósló zenére lassan vonulnak be a fekete öltönyös alakok, mindegyikük kezében szék. Kimérten körbejárnak, majd félkörben lerakják a székeket, és megfontolt mozdulatokkal helyet foglalnak rajtuk. Közben felnéznek a magasban függő fára.

Olyan ez, mintha egy szertartás kezdetét látnánk. És a folyatásból is ez derül ki: mindannyian egyszerre előre-hátra hajolnak, majd a kezüket, lábukat kezdik ritmikusan mozgatni. Egyszerre nyúlnak az ég felé, aztán egyazon ritmusban hajolnak meg, mintha egy közös varázslatot végeznének. A földön is hajladoznak, aztán körbejárnak, majd különféle pózokban a székeikre fekszenek, mint akiből kiszökött az élet.

És ekkor megtörténik a csoda: a magasból aláereszkedik a fa. Erre felélednek a széken fekvők, és elbűvölten nézik a jelenséget. Majd a fa köré gyűlnek, és izgatottan, bezsongva várják, hogy végre a fához érhessenek. És amikor az elérhető közelségbe kerül, izgatottan kapkodni kezdik a fa lombját alkotó luftballonokat. Legtöbbjük azon nyomban elpukkad, csak néhányat sikerül megmenteni. Azokkal a székekre ülnek, de hiába szorítják magukhoz féltőn a lufikat, végül azok is sorra elpukkannak. A gyors szünet után kopárság marad: csak a fa fém vázát látjuk, a tekeredő gyökereit és a meddő ágait.

Szomorúan, elkeseredetten néznek a fekete ruhások. Kézartásuk még egy darabig őrzi a lufik emlékét, de lassan leeresztik karjaikat, csak az üres tekintetük marad, ahogy a csupasz fát nézik.

A király és kísérete elvonul *Fotó: Tarnavölgyi Zoltán*

Majd lassan köré gyűlnek, ernyedt karjaikat előre nyújtják a semmibe. Ekkor zárul rájuk a sötétség.

Ezt hozta Abszurdia: az ürességet és a reménytelenséget. El-emésztődött benne minden „égi” érték, és remény sincs, hogy újak teremhetnének. Ennek a létállapotnak a következményeit látjuk a következő jelenetben, amikor a lassan felderengő kékes fényben – mint egy rossz álomban – a korábbi közös varázslat résztvevői lassított mozgással püfölik, cibálják, gypálják egymást, ütik, fojtogatják a másikat.

Csak egyetlen szereplő vonja ki magát ebből az általános dühögésből. Lassan az előtérbe érkezik. A tekintetében, mozdulataiban elszánt akarás, valami más világ vágya. Mormol valamit, mintha imádkoznia is ezért. De egyre reménytelenebbek, elkeseredettek a mozdulatai, tehetetlenül kuporodik le az előtérben. Közben a megcsupasított fa ismét a magasba emelkedik. A fekete ruhások tehetetlenül nyúlnak utána, az előtérben ülő is szomorúan ingatja a fejét.

EGY ÚJ NEMZEDÉK REMÉNYE?

És ekkor oldalról belép Abszurdia új nemzedéke: egy kisiú, aki ugyanolyan, mint a felnőttek: a feje fehérre festve, kopaszra maszkírozva, az arcvonásai markáns fekete vonalakkal kiemelve. Ráadásul ő is ugyanolyan fekete öltönyt visel, mint Abszurdia lakói.

Mindenki várakozóan néz rá. Ekkor elővesz a zsebéből egy lufit és felfújja. Az előtérben ülő szomorú alak feláll, és elveszi tőle. A többiek is reménykedve indulnak a kisiú felé, aki mindenkinek a kezébe ad egy lufit. Abszurdia lakói maguk kezdik felfújni őket, és akinek sikerül, az könnyedén táncolni kezd vele. De az így születő szépség csak pillanatnyi harmóniát jelent. Mert megszólal az előadást indító cirkuszi zene, és Abszurdia lakói most a lufijaikkal végeznek lovagláshoz hasonló mozgást. Kezdődik minden előlről? Vagy ki lehet lépni az idő önmagába visszaforduló varázsköréből?

Ennek egyfajta lehetőségére utal, hogy Abszurdia lakói a rivalda vonalánál állva a lufijaikra rajzolják a saját arcképeket. Talán az önma-

gára ismerés lehetősége az, hogy így kívülről tekinthetnek magukra, és ennek a sorsnak keserű, komikus tanulságait másoknak is kínálják: a lufikra rajzolt ön-portrékat a szereplők szétosztják a nézők között.

Aztán a vállukra emelik a kisiút, aki elengedi a lufiját. De az nem a magasba repül, hisz nincs bekötve a szája. Míg kiáramlik belőle a levegő, cikázva ide-oda szálldos...

Abszurdia

SZEGEDI KORTÁRS BALETT

Zene: Alfred Schnittke

Díszlet, jelmez: Bianca Imelda Jeremias

Díszlet kivitelező: Scabello Bt.

Fény: Stadler Ferenc

Konzultáns: Böhm György

Balet-igazgató: Pataki András

Koreográfus: Juronics Tamás

Előadók: Bocsi Petra, Bujdosó Anna,

Czár Gergely, Csetényi Vencel,

Hegedűs Tamás, Hortobágyi Brigitta,

Horváth M. Gergő, Kiss Róbert,

Mai Matsuki, Stáry Kata,

Szigyártó Szandra, Vincze Lotár,

Takács Zsófia, Zsádon Flóra

A Szegedi Kortárs Balett és a Nemzeti Táncszínház közös produkciója.

Bemutató: 2017. február 17.

Budapesti bemutató: 2017. március 1.